

Na druhé straně používá jednoho a téhož slova pro různé logické termíny, na př. výpověď — λεκτόν (43,23; 63,30; 64,30), ἀποφασίζόν (192,79), λόγος (60,29; 195,81; 196,81); súd složený — συννημένον (69,32), οὐκ ἀπλοῶν ἀξιῶματα (190,77), συμπλεκημένον (190,77) a pod. Takové záměny v překladech mohou vést často k nepřesnému výkladu stoické logiky. V některých případech je ovšem třeba překladateli přiznat, že některé stoické termíny, na př. λόγος, nebyly zcela jednoznačně významově určeny. Naproti tomu na př. překlad »súd složený« pro stoické συννημένον a συμπλεκημένον je nesprávný, protože odporuje stoické logice. Stoikové dělili totiž složené výroky (οὐκ ἀπλᾶ ἀξιῶματα) podle toho, jakými spojkami jsou uvedeny, právě na συννημένον (implikaci, hypotetický soud), συμπλεκημένον (konjunkci, kopulativní soud) a j. Uvedené nedostatky Okálův překlad Diogena Laertia nijak nesnižují. Okálův překlad zůstává pro nás nejen důležitým pramenem pro poznání antické filosofie, nýbrž i základem pro překládání obtížné logické terminologie stoiků a nakonec i celého Diogena Laertia do češtiny.

Karel Berka

POZNÁMKY

- 1 Srv. J. Lukasiiewicz, Zur Geschichte der Aussagenlogik, Erkenntnis, V, 1955, str. 111—131; J. Červenka, Zasluby stoikův o logiku, Sborník prac prof. cvangj. koleg. gymn. v Prešově, 1940, str. 187—252.
- 2 Citováno podle Cobetova vydání Diogenis Laertii Vitae Philosophorum, Parisiis 1878.
- 3 První číslo odkazuje k textu Diogena a druhé k Okálovu překladu.
- 4 Téže chyby se dopouštějí na př. R. H. Hicks v překladu Diogena (Loeb Classical Library, London, Heinemann, 1925, str. 189) a H. J. Mette v recenzi M. Pohlenze, (Die Stoa: Geschichte einer geistigen Bewegung, Göttingen, 1948—1949) uveřejněné v čas. Gnomon, sv. 23, 1951, str. 32.
- 5 I. a. Arnim, Stoicorum veterum fragmenta (dále StVF), Lipsiae 1925, III, zl. 9, str. 263, 11. Obdobně doplňuje i Fabricius text Hyp. II 112 (Sexti Empirici Opera I, Lipsiae 1842, str. 153, pozn. c).
- 6 K. Prantl [Geschichte der Logik im Abendlande, Leipzig, 1927 (nezměněný otisk z roku 1955), I, str. 446, pozn. 122] dokazuje, že slovo διαφορούμενον je odvozeno od διαφορῆς, kterého gramatikové používají ve významu »uvést totéž dvakrát v různém smyslu«. Naproti tomu slovo διαφορέω znamená »roztrhnout«. V Bekkerovo vydání Sexta Empeirika (Hyp. II, 112) připouští variantu διαφορούμενον.
- 7 Srv. obdobně Alex. In Arist. Anal. pr. p. 20, 10 ed. Wallies (StVF II, zl. 261, str. 88, 6); Alex. In Arist. Top. p. 8 Ald. p. 10 (StVF II, zl. 263, str. 88, 21).
- 8 Srv. obd. Sext. Emp. Hyp. II 112; Adv. VIII 294, 281, 466; Cic. Acad. II, 96.
- 9 Srv. Fabricius, Sexti Empirici Opera I, str. 153, pozn. c. »Stoici διαφορούμενον ἀξιῶματα appellabant. eandem prepositionem dupliciter in eodem connexo adhibitam«: II, str. 430, pozn. e »... eandem enuntiationem bis repetitam...«; obd. II, str. 480, pozn. h; str. 484, pozn. c; str. 530, pozn. y. E Pappenheim (Des Sextus Empiricus Pyrrhoneische Grundzüge, Leipzig 1877, str. 118) při překladu Hyp. II 112 připouští s otazníkem variantu »zweimalvorgebrachte (Urteil)«.

*

J. Engst: Co dává filosofie pro život? Orbis, 1954.

Odpověď na otázku, kterou klade J. Engst do názvu svého spisku, není — jak autor upozorňuje — »nikterak jednoduchá«, i když na druhé straně není třeba sdílet jeho obavy, že odpověď na tuto otázku »není a nemůže být jednoznačná« (str. 5). Existuje jen jedna pravdivá odpověď, a tuto odpověď ostatně Engst dává: filosofie (vědecká, marxistická filosofie) je »spolu s ostatními vědami... zbrání v boji člověka za vytvoření přírody a společnosti« (str. 27). Největší klad Engstovy práce záleží právě v tom, že základní poznatky o předmětu filosofie a o jejím

významu pro život jsou vysvětlovány zcela »jednoznačně«, třebaže některé formule mohly být pečlivější. Takovou ne zcela vhodnou formulací je na př. výrok, že ze »vztahu marxistické teorie a dělnické třídy vyplývá(?) nutnost existence proletářské strany, jakožto předvoje dělnické třídy« (str. 11).

S většími nejasnostmi se setkáváme při výkladu nevědeckosti předmarxistické filosofie. Ani zde nejde o nějaké nepravdy jako spíš o nesprávný postup, který autor zvolil pro svůj výklad a který se konec konců týká nejen jeho rozboru předmarxistické filosofie, nýbrž celé jeho práce. These, že marxistická filosofie je na rozdíl od dřívějších teorií jedinou skutečně vědeckou filosofií, je samozřejmě pravdivá; chyba je v tom, že se poznaček o vědeckosti marxistické filosofie klade jako these, k níž se teprve na dalších stránkách pojednání hledají důkazy. Zvláště v těch pracích, které jsou určeny pro širší veřejnost, by měly být závěry o tom, že »žádná jiná filosofie (kromě dial. mat. — J. M.) vědou není,« nebo »že vznik marxistické filosofie znamenal podstatný, kvalitativní zvrat ve vývoji filosofie ...« (str. 5), opravdu závěry našeho výkladu, nikoli pouhou úvodní proklamací. Základní poznatky filosofické je zajisté nutno i nadále rozšiřovat, ale přitom je třeba mít na zřeteli fakt, že to již není jen nevědomost, nýbrž spíš nesprávná aplikace vědomostí, pouhé memorování marxistických pouček, co má být v první řadě populárními spisy o filosofii odstraňováno. Nejlepším prostředkem v boji proti dogmatickému osvojení a užívání marxistických pouček je výklad filosofických otázek s hlediska historického zápasu mezi materialismem a idealismem, s hlediska boje mezi vykořisťovanými a vykořisťujícími třídami. Engst o tom všem píše, avšak toto vše je pouze ilustrací několika základních pouček, nikoli skutečnou historií boje za pravdu a vědeckou filosofii.

V této souvislosti lze upozornit ještě na jeden nedostatek v Engstově práci. Nevědeckost předmarxistické filosofie vysvětluje autor jejím spekulativním charakterem a spekulativní povahou předmarxistické filosofie vysvětluje úsilím filosofů, vyložit svět jako celek — úsilím, které se ovšem neobešlo bez fantastických vycpávek těch mezer ve filosofických systémech, které nemohly být pro nedostatečný rozvoj věd zaplněny skutečným věděním. I toto tvrzení je pravdivé, ale také zde nás vede autor do stavení vikýřem ve střeše, místo aby vešel dveřmi dávno otevřenými klasiky marxismu-leninismu. Spekulativní, nevědecký výklad světa má především třídní kořeny — jak bychom jinak vyložili skutečnost, že i nyní existuje na Západě spekulativní filosofie? Nevykládáme-li předmarxistickou filosofii z jejích třídních kořenů, pak stojí na písku tvrzení, že filosofie »nešla ruku v ruce s ostatními vědami« a že dokonce »překážela vědám v jejím rozvoji«. J. Engst — to je nutno opět přiznat — mluví o třídním charakteru filosofie velmi zevrubně, ale mluví o něm až v druhé části práce, místo aby právě z toho faktu, »že ta či ona filosofie se stávala výrazem postavení té či oné třídy ...« (str. 20), přímo vyložil spekulativní charakter předmarxistických systémů.

Nebudu roznědět další drobné nedostatky v Engstově práci (nedomyšlená úvaha o pravdivosti a pokrokovosti filosofie, příliš letmý a schematický pohled na buržoasní názory o filosofii atd.). Autor konečně nechtěl podat vyčerpávající úvod do filosofické problematiky. I to, co podal, je přes uvedené chyby zdařilý pokus o popularisaci filosofie. Upozorňuji-li na oba hlavní nedostatky jeho práce, pak to činím především proto, poněvadž tyto nedostatky jsou typické pro naši práci v oblasti filosofie. Příliš často »dokazujeme« marxistické poučky různými příklady, místo abychom je vykládali jako výsledek tisíciletých bojů mezi materialismem a idealismem, a příliš často odtrhujeme tyto boje od zájmů a bojů společenských.

Josef Macháček